

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАННЯ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції*

*Одеса,
3 грудня 2025 року*

Одеса
Фенікс
2025

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонова*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Організаційний комітет Всеукраїнської наукової конференції:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., завідувач кафедри цивільного права НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проф.;

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;

Зубар Володимир Михайлович – к.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Кривенко Юлія Василівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції.

*Повну відповідальність за достовірність і якість поданого матеріалу
несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції та їхні наукові керівники,
які рекомендували ці матеріали до друку.*

III 49 **Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни** : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 3 груд. 2025 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Є. Харитонова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 250 с. – Режим доступу: ...

ISBN 978-617-8763-00-8

Збірник містить результати наукових досліджень, присвячених питанням захисту прав приватної особи. У виданні представлено актуальні теоретичні та прикладні напрацювання, що висвітлюють питання окремих аспектів захисту прав приватної особи, удосконалення механізму правового регулювання, створення нових правових інститутів, доповнення чинних нормативно-правових актів, що своєю чергою додатково актуалізує оновлення цивільного законодавства на підґрунті загального концепту приватного права.

Збірник адресовано студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться теорією, практикою, історією та перспективами розвитку правової науки.

УДК 347.1/7

ISBN 978-617-8763-00-8

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Станкевич Андрій Володимирович ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕЛЕКТРОННА (ЦИФРОВА) ПОСЛУГА» ЯК ОБ'ЄКТА ЕЛЕКТРОННОГО ОБІГУ	213
Стрілець Михайло Ігорович ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ФРІЛАНС- ДОГОВОРІВ НА МІЖНАРОДНИХ ПЛАТФОРМАХ	216
Токарева Віра Олександрівна ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЦИФРОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.	219
Фірчук Василь Русланович ДОГОВІР БУДІВЕЛЬНОГО ПІДРЯДУ В СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНЕ ЯДРО, ВИКЛИКИ ДИНАМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА РОЛЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	223
Халдай Ілля Віталійович ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ ЗБИТКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	227
Харитонов Євген Олегович, Харитонova Олена Іванівна ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ ПІД ЧАС ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: КОЛІЗІЇ ТА СОЛІДАРНІСТЬ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ	231
Шайхет Олена Петрівна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	236
Шамота Олександр Володимирович ЗАХИСТ ВІД ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї: ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ	240
Швець Михайло Олександрович ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ	243
Шовкун Кристина Ігорівна ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	247

*Фірчук Василь Русланович,
аспірант 4 курсу кафедри цивільно-правових
дисциплін та статистики Міжнародного
гуманітарного університету*

ДОГОВІР БУДІВЕЛЬНОГО ПІДРЯДУ В СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНЕ ЯДРО, ВИКЛИКИ ДИНАМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА РОЛЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Договір будівельного підяду в умовах сьогодення виступає не лише класичним приватноправовим інструментом оформлення відносин між замовником і підрядником, а й одним із ключових юридичних механізмів, через який опосередковується розвиток держави, її економічної інфраструктури та простору життєдіяльності суспільства. Будівництво традиційно належить до базових секторів національної економіки: саме у цій сфері створюються та оновлюються об'єкти житлового фонду, промислові й логістичні комплекси, транспортна інфраструктура, заклади освіти й охорони здоров'я, адміністративні будівлі та інші споруди, необхідні для функціонування публічної влади й бізнесу.

Будівельні підприємства як активні учасники господарського обороту виконують багатовимірну роль. Вони не обмежуються виробництвом матеріального результату у вигляді завершених об'єктів будівництва, а формують істотну частку ринку праці, забезпечуючи зайнятість як висококваліфікованих фахівців (інженерів, архітекторів, проєктувальників, експертів), так і широкого спектра робітничих професій. Завдяки мультиплікативному ефекту будівництво стимулює розвиток суміжних секторів економіки: виробництва будівельних матеріалів і конструкцій, транспортно-логістичних послуг, інжинірингу, проєктних робіт, науково-технічної діяльності та сервісів, пов'язаних з експлуатацією й обслуговуванням нерухомості.

Не менш важливою є й фіскальна роль будівельних компаній. Вони належать до числа значних платників податків, забезпечуючи стабільні надходження до державного й місцевих бюджетів через сплату податку на прибуток, ПДВ, єдиного соціального внеску, податків із заробітної плати та інших обов'язкових платежів. Зростання обсягів будівництва прямо відображається на можливостях держави фінансувати соціальні, оборонні, інфраструктурні та інвестиційні програми.

У цьому контексті договір будівельного підряду виконує функцію юридичного «каркасу», який забезпечує організаційну і правову визначеність будівельного процесу. Належно сконструйований договір будівельного підряду створює правові передумови для залучення інвестицій у будівництво, для захисту інтересів як замовників, так і підрядників, а відтак – для стабільного розвитку будівельного ринку, що безпосередньо впливає на економічне зростання, соціальну стабільність і добробут населення.

Правове середовище, у якому функціонує договір будівельного підряду в Україні, є багаторівневим та фрагментованим. Воно не обмежується одним чи кількома нормативно-правовими актами, а формує складну систему, в межах якої співіснують норми цивільного, господарського, містобудівного, фінансового, податкового, бюджетного та адміністративного права, а також значний масив технічного регулювання (державні будівельні норми, стандарти, галузеві правила та інструкції). Водночас у цій множині джерел можна виокремити так зване «нормативне ядро», що задає базову приватноправову модель договору будівельного підряду.

До такого ядра, насамперед, належить Цивільний кодекс України, а саме глава 61, яка формулює загальні положення про підряд та спеціальні приписи щодо будівельного підряду, а також затверджені постановою Кабінету Міністрів України №668 Загальні умови укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві. Ці акти у взаємозв'язку визначають конструкцію договору будівельного підряду як окремого цивільно-правового інституту [1, 4].

Інші нормативні масиви – містобудівне законодавство, акти у сфері публічних закупівель, бюджетні та податкові норми, державні будівельні норми, підзаконні акти профільних органів – формують спеціальне регуляторне середовище, яке «нашаровується» на це ядро. Таким чином, договір будівельного підряду перебуває на стику приватноправового регулювання (договір як інструмент автономії волі сторін) і публічно-правових обмежень (вимоги до безпеки, містобудівних процедур, цільового використання бюджетних коштів тощо) [2, 3].

Водночас очевидним є те, що «нормативне ядро» договору будівельного підряду змінювалося значно повільніше, ніж реальний стан будівельної галузі. Від часу ухвалення відповідних положень Цивільного кодексу України та Загальних умов минуло майже два десятиліт-

тя. За цей період будівельний ринок зазнав радикальних трансформацій: змінилися організаційні моделі реалізації проєктів, поширилися складні інвестиційні та девелоперські схеми, сформувалися нові підходи до управління будівельними ризиками, запроваджено цифрові технології проєктування й управління. В умовах воєнного стану додатково виникла потреба в оперативному відновленні зруйнованої інфраструктури, що зумовило появу спеціальних правових режимів і процедур.

Натомість зміни до Цивільного кодексу України у частині регулювання будівельного підяду носили точковий і переважно технічний характер. Із моменту прийняття кодексу до параграфу, присвяченого будівельному підяду, фактично було внесено лише один суттєвий блок змін, тоді як Загальні умови оновлювалися декілька разів, але без радикального перегляду їх концептуальної моделі [1, 4]. Це призвело до ситуації, коли договір будівельного підяду формально ґрунтується на відносно стабільній цивільно-правовій конструкції, але реалізується у правовому середовищі, яке інтенсивно змінюється та ускладнюється під впливом нових спеціальних приписів.

Наслідком такої диспропорції стала поява низки системних проблем. По-перше, відчутною є фрагментарність регулювання: загальні цивільні норми не завжди узгоджуються зі спеціальними публічно-правовими вимогами, а технічні стандарти, будівельні норми й містобудівні документи фактично впливають на зміст договірних зобов'язань, хоча формально належать до інших галузей права. По-друге, у практиці часто виникають колізії між положеннями договору будівельного підяду, укладеного відповідно до Цивільного кодексу України, та імперативними вимогами законодавства про публічні закупівлі, бюджетної дисципліни чи містобудівного регулювання. По-третє, відсутність оновленої, системно узгодженої моделі будівельного підяду ускладнює розподіл ризиків між сторонами.

У таких умовах особливого значення набуває роль судової практики, передусім практики Верховного Суду. Правові висновки суду виконують функцію своєрідної «зв'язуючої ланки» між відносно статичним цивільно-правовим ядром і динамічним масивом спеціального регулювання. Через тлумачення норм та оцінку конкретних спорів Верховний Суд вибудовує ієрархію між загальними та спеціальними приписами, визначає місце будівельних норм і стандартів у структурі договірних зобов'язань, формує критерії розмежування істотних та

неістотних порушень договору, підходи до кваліфікації дефектів як прихованих або явних, затримки виконання робіт або зміни вартості ресурсів.

Отже, практика Верховного Суду не підмінюючи собою законодавче регулювання виконує важливу системоутворюючу функцію: вона дозволяє зберігати відносну цілісність правового регулювання договору будівельного підряду попри нормативну інерцію базових актів і стрімкі зміни галузевого середовища. У цьому сенсі сучасний стан регулювання будівельного підряду в Україні можна охарактеризувати як функціонування складної багаторівневої конструкції, у якій:

- Цивільний кодекс України задає загальну цивільно-правову модель договору підряду та його будівельного різновиду;
- Загальні умови укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві визначають організаційно-правову архітектуру договірних відносин у сфері капітального будівництва;
- спеціальне законодавство формує технічні, містобудівні, процедурні та фінансові рамки, в межах яких реалізується договір;
- судова практика, насамперед Верховного Суду, забезпечує узгоджене застосування цього масиву норм, долаючи колізії та прогалини.

Разом з тим зазначена модель виявляє потребу в подальшій концептуальній модернізації. З урахуванням масштабних викликів, пов'язаних із післявоєнним відновленням інфраструктури, цифровізацією будівельної галузі, ускладненням інвестиційних схем та підвищенням вимог до безпеки об'єктів, подальший розвиток інституту договору будівельного підряду має ґрунтуватися на оновленні нормативного ядра, узгодженні цивільно-правових конструкцій із сучасними публічно-правовими режимами та глибшій інтеграції доктринальних напрацювань і судової практики в законодавчий процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 2003 р. №№ 40-44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про архітектурну діяльність: Закон України від 1999 № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>
3. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 2011, № 34, ст. 343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#n390>

4. Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві: Постанова КМУ від 01.08.2005 р. № 668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-%D0%BF#Text>

5. Про авторський та технічний нагляд під час будівництва об'єкта архітектури: Постанова КМУ від 11.07.2007 р. № 903. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2007-%D0%BF/conv#Text>

*Халдай Ілля Віталійович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська
юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ ЗБИТКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Для стягнення збитків за невиконання договірних зобов'язань потрібно довести факт порушення, причинно-наслідковий зв'язок та розмір збитків (реальні збитки, упущена вигода). Основними інструментами виступають: неустойка (штраф або пеня, встановлені договором чи законом), відшкодування збитків, і навіть відсотки користування чужими грошовими коштами. Договір визначає, чи можна стягувати збитки та неустойку одночасно, чи лише одне з них, тому важливо чітко прописати умови у договорі.

Особливостями стягнення збитків за порушення договору визначаються: обов'язковий доказ наявності збитків (реальна шкода та втрачена вигода) та причинно-наслідкового зв'язку з порушенням, а також документальне підтвердження; можливість стягнення неустойки, яка може бути заліковою, штрафною (дозволяє стягнути і збитки) або винятковою (виключає відшкодування збитків понад неустойку) [2].

Стосовно стягнення збитків за невиконання договірних зобов'язань в умовах воєнного стану в Україні слід зазначити, що таке стягнення можливе, з урахуванням таких особливостей як: форс-мажор (обставини непереборної сили, пов'язані з бойовими діями) може звільнити від відповідальності, але несплата або непоставка товару все одно оспорується, а процес ускладнюється, вимагаючи чіткої фіксації